

РЕЦЕНЗИЯ

От професор доктор Димитър Николов Николов, Институт по аграрна икономика, по професионално направление 3.8. Икономика

С кандидат Ваня Иванова Банкова, докторант на самостоятелна подготовка в докторска програма „Организация и управление на извънпроизводствената сфера (публична администрация)“ - НБУ, с тема на дисертационния труд „Характерни особености, функционални дисбаланси и потенциал за развитие на селските райони в Република България в контекста на членството в Европейския съюз“, за получаване на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление: 3.7 *Администрация и управление*, научна специалност *Организация и управление на извънпроизводствената сфера (публична администрация)*.

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Актуалността на темата на дисертационният труд може да се разгледа в няколко направления. На първо място това са диспропорциите в развитието на селските райони в резултат от прилагането на хоризонталните и секторните политики. Процесът на елиминиране на тези диспропорции са свързани с редица предизвикателства свързани със стимулиране на икономическия растеж, заетост и устойчивост. От друга страна на дневен ред стои въпросът за „догонване“ на развитието на тези райони с другите подобни райони в рамките на Европейския съюз.

Процесът на „догонване“ е твърде сложен и комплексен, което поражда необходимостта от приемането на устойчиви стратегии в съответствие със социалното ни развитие и икономическо удовлетворение, което същевременно ще доведе и до преодоляване на съществените различия между селските и градските райони в почти всички сфери на живота.

Дисертационният труд съдържа увод, изложение в три глави и заключение. Той е в общ обем от 221 стандартни машинописни страници. Използвани са 118 източника на информация на български език и 58 източника на чужд език. В текста са включени 13 таблици, 11 диаграми и 1 фигура. Към дисертационния труд има 9 приложения в табличен вид.

2. Точно формулирани цели и задачи на дисертацията.

Целта на изследването е дефинирана точно и ясно и е насочена към изследване на характерните особености и функционални дисбаланси на селските райони в Република България на база на исторически анализ и в резултат на което се дефинират сферите в социално-икономическия живот с най-голям потенциал за развитие на тези райони. Обектът на изследването в представения дисертационен труд са селските райони в контекста на тяхното икономическо,

социално, екологично и културно развитие. Допълнително дисертантът анализира и различията в потенциала за развитие на селските райони в Чехия, Словакия, Унгария и България, както и на селските и градски територии в нашата страна, в контекста на европейската политика за балансирано и устойчиво териториално развитие. На база на точно дефинираните цели на дисертацията докторантката успешно доказва докторантската теза, че ресурсният потенциал на селските райони в Република България осигурява възможности за диверсифициране на икономиката в тези райони. От друга страна за постигане на тази цел следва да се въведе подходящ управленски модел за развитие на селските райони и приоритетно да инвестира в сфери като: социална инфраструктура, изграждане на механизми за екосистемни услуги, биоземеделие, природен и културно-събитийен туризъм и др.

За постигане на целта са разработени четири отделни тематични задачи:

1. Дефиниране обхвата на селските райони, както и на принципите, практиките и механизмите при управлението им;
2. Анализ на историческото развитие на селските райони в Република България в периода 1878 – 2018 г. и дефиниране на количествени и качествени характеристики на тези райони;
3. Анализ и оценка на европейски модели за реализиране потенциала на селските райони;
4. Извеждане на предложения за преодоляване на дисбалансите в развитието на селските райони в страната и реализиране на потенциалът им за устойчиво и балансирано развитие.

3. Доказателства, че дисертационният труд е разработен самостоятелно

В дисертационният труд коректно се посочват значими разработки на изтъкнати български и чуждестранни автори, изследвали развитието на селските райони, както и принципите, механизмите и спецификите на това развитие. Съдържанието на дисертационното изследване представлява собствено авторско изследване, в което на база на конкретни предложения за валоризиране потенциала на селските райони и идеите разработени от докторантката могат да се приложат на практика от политическите елити, специалисти в областта на управлението на селските райони, експерти от Министерския съвет, Министерство на земеделието, храните и горите, местната власт, неправителствения сектор и др.

4. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

Докторантът показва задълбочено изследване на състоянието на проблема и на база проучването и анализа на научна литература по темата на дисертационното изследване са изяснени основните дефиниции, които са използвани в изследването, направено е

разграничение между техния обхват, приложно поле и употреба в областта на развитието и управлението на селските райони. В резултат от коректното анализиране на научни разработки в изследваната област са изследвани различните модели в развитието на селските райони, са изведени основните принципи и практики в управлението им.

5. Коректност при цитирането на представителен брой автори.

Докторантката е цитирала достатъчен брой автори. В процеса на изследване докторантката показва добро познаване на водещи автори в страната и чужбина по изследвания проблем. В дисертационния труд са направени 329 цитирания на използваната литература от 176 източника, съдържащи препратки към литературни източници на български и чужд език, европейски и национални стратегически документи, нормативни актове, доклади, публикации, статистически изследвания, бележки на автора и др.

6. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването.

Теоретичният модел който се използва в изследването се основава на теорията на проф. Малкълм Моузли относно механизмите за планиране, ръководене и финансиране на развитието на селските райони на местно ниво и тази на проф. Франко Соте и неговите изследвания върху развитието на селските райони. На тази основна се прилагат конкретни методи на изследване. Въз основа на проучването и анализа на научна литература по темата на дисертационното изследване са изяснени основните дефиниции, които са използвани в изследването, направено е разграничение между техния обхват, приложно поле и употреба в областта на развитието и управлението на селските райони. На следващо място са изведени основните принципи и практики в управлението им.

7. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

На база на извършеният анализ на основни стратегически документи са открити целите и приоритетите на Европейския съюз за постигане на балансирано и устойчиво развитие на селските райони и е определена степента на съответствие с тях на национално ниво. Историческият анализ дава възможност да се изследва развитието на селските райони в Република България в един по-широк времеви период. Посредством него е очертана посоката на развитие на селските райони в нашата страна през различните периоди на нейното политическо и стопанско управление, идентифицирани са факторите, които са го моделирали и са очертани перспективите за развитие в

контекста на членството на България в Европейския съюз.

Сравнителният анализ на развитието на селските райони в някои държави-членки на Европейския съюз със сходни икономически и социални показатели дава възможност да бъде осъществено задълбочено изследване на сходни по устройство и ресурсен потенциал държави, които обаче следват различни модели за устойчиво развитие на селските си райони. В дисертацията са използвани индуктивни и дедуктивни методи на анализ за очертаване на причинно-следствените връзки за дисбалансите в развитието на селските райони в Република България и за формиране на обобщения и препоръки за постигане на устойчивост в развитието на тези райони.

8. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни.

В процеса на изследване навсякъде се забелязват аналитичните авторови изводи и оценки. В своята работа докторантката е използвала широк набор от източници: книги, монографии, научни статии, доклади, стратегически документи на Европейския съюз (действащи и отменени), регламенти, национални стратегически документи, нормативни актове, инвестиционни програми, официални и специализирани сайтове и интернет платформи в областта на развитието на селските райони. За доказване на изследователската теза са използвани изследвания на български и чуждестранни експерти в областта на развитието на селските райони.

Използвани са 118 източника на информация на български език и 58 източника на чужд език. В текста са включени 13 таблици, 11 диаграми, 1 фигура и 9 приложения в табличен вид.

9. Описание на приносите:

9.1 Кратка характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд.

В историческия анализ за някои от показателите, където изрично не се налага анализ на целия период, обхванат от изследването (1878 – 2018 г.), са използвани данни за по-кратки времеви периоди, а там където не са налични количествени данни е приложен логически анализ.

В рамките на сравнителния анализ на държавите, анализирани в Глава Втора от дисертационния труд разгледания времеви период обхваща годините от присъединяването им към Европейския съюз до 2018 г.;

При анализа на развитието на селските райони земеделието се разглежда в корелационна зависимост със селските райони като в редица случаи тяхното развитие се отъждествява с него. Основание за това се корени в същността на отрасъл земеделие и неговото влияние върху

екологията и социално-икономическото развитие на тези райони. Основен акцент при изследването на управленските модели и политиките за развитие на национално ниво е поставен върху Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г. и Националната концепция за пространствено развитие на Република България 2013 – 2025 г. с цел дефиниране на дисбалансите на регионално ниво.

Приложената справка за приносите в дисертационния труд коректно отразяват резултатите на докторанта. Приносните моменти на дисертационния труд могат да се групират в две групи:

- **Теоретични приноси**

- Базирайки се на извършения теоретичен анализ е разработено от докторантката **работно определение**, което характеризира развитието на селските райони като процес, чието протичане зависи както от редица константни фактори като: географско местоположение, климат, природни ресурси и др., така и от множество интервенционни такива.
- Допълнително е формулиран **нов принцип**, отнасящ се до развитието на селските райони на местно ниво, условно наречен „Моделиране“. Същността му касае взаимстване на вече дали резултат модели, съобразени с вектори като географско положение, климат, икономически показатели на района, човешки ресурси и др. и внедряването им на практики. Принципът цели постигане на положителни резултати без загуба на ценни ресурси за планиране, тестване и оценка.

- **Приложни приноси**

- Идентифицирани са конкретни мерки и е направено **предложение за прилагане на териториално базиран интегриран подход** по отношение на политиката за развитие на селските райони. Прилагането на този подход гарантира частично или цялостно постигнато на кохерентност и синергия на политиките в различните стопански и социални сфери, кумулирайки по-силно въздействие и по-висока добавена стойност;
- Идентифицирани са два основни приоритета в развитието на селските райони - инвестиции в инфраструктура и инвестиции в човешки капитал. Направено е **предложение за изработване и прилагане на инвестиционна програма** за осигуряване на икономическа и социална стабилност на селските райони.
- Предложени са **алтернативни мерки за въздействие върху негативните демографски тенденции** в селските райони в Република България: освобождаване от данък върху недвижимите имоти и такса за битови отпадъци при раждане на второ/трето дете, на родители с постоянен адрес в населено място от селски район;

освобождаване от такса за детска градина; процентно намаление на лихвата по инвестиционни заеми за инвестиции в селски район; предоставяне на държавни терени за промишлено строителство в селски район и др.

- Изведени са следните приоритети за развитието на селските райони - развитието **на природния и културен туризъм и биоземеделие**.
- Идентифицирана е необходимостта от **изменения и допълнения на конкретни нормативни актове**, насочени към премахването на някои нормативни пречки, които възпрепятстват окрупняването на поземлените имоти и инвестициите в селските райони, утежняват планирането и управлението на територията, спъват развитието на процеса на сдружаване на местните власти и демотивират гражданското участие в процесите, касаещи развитието на селските райони.

9.2 Оценка на степента на лично участие на дисертанта в приносите.

В заключение ще отбележа, че разработките, изводите и препоръките, които се съдържат в дисертационния труд са лично дело на докторанта и отразяват конкретните резултати от неговата работа. Приложеният комплексен подход на научния анализ, както и съдържанието на разработените научно-приложни проблеми във втората и третата част на дисертацията са доказателство, че докторанта може да провежда самостоятелно научно изследване и да интерпретира логично резултатите от него.

9.3.Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд.

Авторефератът на дисертационния труд отговарят на съдържанието на дисертационния труд.

10.Въздействия на дисертационния труд върху външната среда.

10.1.Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани.

Дисертантът е представил три публикации свързани с дисертационния труд, от които и трите са самостоятелни научна публикации свързани с дисертацията. Първата самостоятелна публикация е в Годишник на Департамент „Публична администрация“ на Нов български университет (НБУ), Том 8, ISSN 1313-476, м. октомври 2013 г. – 18 стр. (научна статия). Статията е публикувана и в сайта на Департамент „Публична администрация“ на НБУ, достъпна на

интернет адрес: http://ebox.nbu.bg/pa2013/4_V.Bankova.pdf. Втората статия е публикувана в Годишник на Департамент „Публична администрация“ на Нов български университет (НБУ), Том 9, ISSN 1313-476, м. октомври 2014 г. – 11 стр. (научна статия). Статията е публикувана и в сайта на Департамент „Публична администрация“ на НБУ, достъпна на интернет адрес: http://ebox.nbu.bg/pa2014/4_V.Bankova.pdf Третата статия е публикувана в Годишник на Департамент „Администрация и управление“ на Нов български университет (НБУ), Том 4, ISSN 2603-297X, м. октомври 2019 г. – 22 стр. (научна студия). Студията е публикувана и в сайта на Централна и Източноевропейска онлайн библиотека, достъпна на интернет адрес: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=828458>

10.2. Използване и цитиране от други автори, отзиви в научния печат и др.

Няма налични данни.

Лични качества на автора (ако рецензентът го познава).

11. Мнения, препоръки и бележки.

В дисертацията може да се добави и конкретно изследване на развитието на два или повече селски района на база на система от показатели. Подобно изследване е препоръчително за докторанта, в което може на практика да приложи разработения методически подход.

12. Заключение

Всичко това ми дава основание да предложа на Научното жури да гласува положително за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Ваня Иванова Банкова, докторант на самостоятелна подготовка в докторска програма „Организация и управление на извънпроизводствената сфера (публична администрация)“ - НБУ, с тема на дисертационния труд „Характерни особености, функционални дисбаланси и потенциал за развитие на селските райони в Република България в контекста на членството в Европейския съюз“, за получаване на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление: 3.7 *Администрация и управление*, научна специалност *Организация и управление на извънпроизводствената сфера (публична администрация)*.

12/08/2020

Подпис: